



Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE *Vereniging „Het Reewild”*

2e jaargang nr. 4
december 1985



Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE *Vereniging „Het Reewild”*

2e jaargang nr. 4
december 1985



Het Reewild

MEDEDELINGENBLAD VAN DE Vereniging „Het Reewild”

Beschermheer Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden

De Vereniging „Het Reewild” stelt zich ten doel:

.....de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het reewild in Nederland. Zij staat op het standpunt, dat niet slechts gestreefd dient te worden naar het verkrijgen en behouden van een verantwoorde reestand, doch bovendien dat middelen dienen te worden aangewend deze stand zo gezond mogelijk te houden en op kwalitatief hoog peil te brengen, opdat ook voor het nageslacht een der schoonste vertegenwoordigers van de Nederlandse fauna behouden blijft.

BESTUUR

voorzitter:

Jhr. M. de Savornin Lohman,
Smidswater 2A,
2514 BV 's-Gravenhage,
Tel.: 070-643596/
070-689266.

secretaris:

Jhr. Mr. Th. W. R. M. Serraris,
Groen v. Prinstererlaan 28,
3818 JP Amersfoort,
Tel.: 033-631833 (privé),

penningmeester:

Ir F. W. Craandijk,
Blydensteinbleekweg 20,
7523 HZ Enschede,
Tel.: 053-351667.

G. W. Boele,

Kamperweg 18,
8181 CM Heerde,
Tel.: 05782-2193.

A. J. Mörzer Bruijns,
v. Petersom

Ramringweg 30,
8072 RA Nunspeet,
Tel.: 03412-57483.
03412-51874 (kant).

A. A. M. J. Consten,
Dautzenbergstraat 16,
6411 LB Heerlen,
Tel.: 045-717150.

E. H. Drenth,
Westerse Drift 89,
9752 LD Haren (Gr),
Tel.: 050-348657,
050-129948.

J. F. Erdmann,

Rembrandtlaan 15,
1231 AA Loosdrecht,
Tel.: 02158-1285.

Ir. J. M. Seroo,
Achelseidijk 6,
3598 Bocholt (België),
Tel.: 09-3211472026.

Th. J. Litjens,
Dorpsstraat 40,
4845 CG Wagenberg,
Tel.: 01693-1420,
01693-1827.

Drs. W. P. B. Nijzink,
Smokkelhoekweg 1B,
4421 JW
Kapelle-Biezelingse,
Tel.: 01102-1846.

J. J. Meissner,

Dijk 4,
8131 VA Wijhe
Tel.: 05702-1255.

Administratie Afschot:

A. J. van Veen,
Bolhaarslaan 57,
7522 CV Enschede,
Tel.: 053-351592.

Beheer Materiaal:

A. J. Mörzer Bruijns,
v. Petersom
Ramringweg 30,
8072 RA Nunspeet,
Tel.: 03412-57483.
03412-51874 (kant).

Slijpplaatjes:

G. Koenderink,
Lhee 96,
7991 PK Dwingeloo,
Tel.: 05219-7356.

REGIONALE ORGANISATIES

Reewildbeheer
Noord Nederland

voorzitter: E. H. Drenth.
secretaris:
H. Meijeringh,
Zuidbargerstraat 93,
7812 AE Emmen,
Tel.: 05910-29364.

Stichting Reewild
Trofeeshow Gelderse
Achterhoek (Exel)

voorzitter: D. Voûte,
secretaresse:
Mevr. C. H. Mekers,
Binnenweg 3,
7211 MA Eefde,
Tel.: 05780-12480.

Regio Limburg

voorzitter:
J. W. H. Hommen,
secretaresse:
P. Adams,
Overhaalen 8,
6081 ZD Haalen
Tel. 04759-3448.

Stichting Reewildbeheer
Overijssel

voorzitter: B. Brinkmann,
secretaris:
J. Schoonderbeek,
Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo,
Tel.: 05472-228.

Vereniging „Het Reewild”
West- en Midden Brabant

voorzitter: Th. J. Litjens,
secretariaat:
G. W. A. M. Hamel,
Assumburgstraat 14,
4834 KP Breda,
Tel.: 076-656005.

Reewildbeheer Utrecht

voorzitter: Jhr. Mr.
Th. W. R. M. Serraris,
secretaris: S. F. P. Klep,
Dolderseweg 60,
3712 BR Huis ter Heide,
Tel.: 030-784974.

Stichting Wildbeheer
Veluwe

voorzitter: Jhr.
M. de Savornin Lohman,
secretaris:
J. C. H. Nachenius,
Lage Boeschotenweg 18,
3886 PS Garderen,
Tel.: 05776-1429

Vereniging
Reewildkring
Oost-Brabant

voorzitter:
H. A. v.d. Vleuten,
secretaris: A. J. G. v. Kuijk,
De Kranssen 21,
5581 AG Waalre,
Tel.: 04904-4624.

Provinciale
Reewildcommissie
Zeeland

voorzitter: P. van Dalsen
secretaris:
Drs. W. P. B. Nijzink,
Smokkelhoekweg 1B
4421 JH
Kapelle-Biezelingse
Tel.: 01102-1846

Foto voorpagina: J. Poutsma

Gironummer penningmeester Vereniging „Het Reewild”: 813577

Redactiecommissie Mededelingenblad „Het Reewild”

Ir H. Eikelboom, eindredacteur, Nic. Beetslaan 20, 3743 HM Baarn, Tel.: 02154-17069 - G. W. Boele, Kamperweg 18, 8181 CM Heerde, Tel.: 05782-2193. - P. H. Schneider, Jachtlaan 8, 4851 AM Ulvenhout, Tel.: 076-612293.

Druk en grafische vormgeving: Drukkerij Lulof B.V. - Postbus 100 - 7600 AC Almelo - Tel.: 05490-11011.

Het Reewild

INHOUD

Van de voorzitter	2
Pruikengeit	3
Merkwaardigheden (2)	4
Afschotgegevens, en verder ?	5
Meerstangigheid bij roodwild	10
Hoe zit het met de aanwas van ons reewild	11
In memoriam	14
Mededelingen	15
Agenda	15
Wildrecepten	16

De datum om copy voor „Het Reewild” nr. 1 - 1986 in te leveren is: 1 februari 1986.

Van de voorzitter

Wanneer U dit nummer van „Het Reewild” ontvangt, is de laatste maand van het jaar 1985 een eind gevorderd en komt het jaar 1986 al in zicht. 1986 wordt een belangrijk jaar voor de vereniging „Het Reewild”. Dan immers zal de nieuwe structuur van de vereniging, zoals die in de nieuwe statuten is vastgelegd, in de verschillende delen van het land gestalte moeten krijgen. Alhoewel daar al bij verschillende gelegenheden omstandig op is ingegaan en ook in dit orgaan reeds de nodige aandacht aan is geschonken, is het misschien toch goed nog eens kort aan te geven waar het hierbij in feite om gaat.

- De Vereniging „Het Reewild” krijgt door de introductie van regio's een meer gedecentraliseerde structuur. De opzet is daarbij, dat de bestaande regionale organisaties als evenzovele regio's en de landelijke Vereniging „Het Reewild” in elkaar opgaan, zo u wilt samen een fusie aangaan.
- De regio's nieuwe stijl behouden bij deze fusie hun zelfstandigheid en hun eigen identiteit. Dat betekent onder meer, dat de regio's activiteiten kunnen blijven ontplooiën op de voor ieder van hen karakteristieke wijze. De overkoepelende vereniging „Het Reewild” zal daarbij die activiteiten en manifestaties, die passen in de doelstellingen van de vereniging, als voorheen zowel in financieel opzicht als anderszins, blijven steunen.
- De leden van de vereniging in het door een regio bestreken deel van het land verkiezen langs democratische weg een regiobestuur en wijzen een afgevaardigde aan voor het bestuur van de landelijke vereniging. De leden kunnen hierdoor invloed uitoefenen op het verenigingsgebeuren zowel op regionaal als op landelijk niveau.
- De nieuwe structuur van de vereniging wordt ook in financiële zin naar de regio's vertaald in de vorm van een retributiesysteem, waarbij een deel van de contributie van de leden van de landelijke vereniging rechtstreeks ter beschikking komt van de desbetreffende regio. Met andere woorden: hoe meer leden een regio telt, over zoveel te meer financiële middelen de regio zal kunnen beschikken.
- In de overgangsfase waarin de vereniging zich nu nog bevindt, zijn er regionale organisaties die een relatief gering aantal leden van de landelijke vereniging in hun gebied of achterban tellen tegenover andere met juist veel leden. Alle organisaties krijgen echter dezelfde subsidies voor bepaalde activiteiten, zoals trofeeëntoonstellingen en discussiebijeenkomsten. Tot op zekere hoogte betekent dat, dat regionale organisaties met verhoudingsgewijs veel leden van de landelijke vereniging de kosten van activiteiten van organisaties met relatief weinig leden dragen. Dit is op zijn minst gezegd een wat onevenwichtige - zo niet onredelijke - verdeling van middelen. Mede door het nieuwe retributiesysteem zal hier geleidelijk aan verandering in moeten worden gebracht.
- Gestreefd zal moeten worden naar een zo evenwichtig mogelijke verdeling van de beschikbare middelen over landelijke en regionale activiteiten. Het zal duidelijk zijn, dat de regio's nieuwe stijl, naast de gelden die hun door de landelijke vereniging ter beschikking worden gesteld, ook in de toekomst zelf op inventieve wijze bronnen zullen moeten zoeken en aanboren om de nodige activiteiten te kunnen blijven ontplooiën.
- Het versterken van de gelederen van de vereniging door ledenwerving is een absolute voorwaarde voor het welslagen van de nieuwe structuur van de vereniging.

Dit alles overziende is er in het jaar 1986 het nodige te doen. Gaarne doe ik van deze plaats een beroep op uw belangstelling en - waar mogelijk - uw inzet om de Vereniging „Het Reewild” in het nieuwe jaar uit te bouwen en aan kracht en èlan te doen winnen.

Ik moge afsluiten met u goede feestdagen en een heel voorspoedig 1986 toe te wensen.

Lohman.

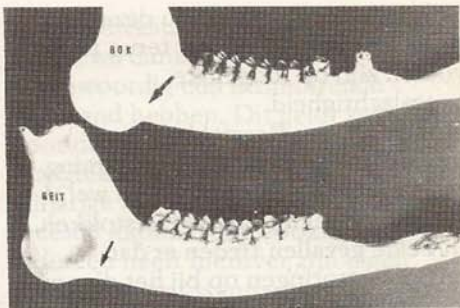
Pruikengeit

Als ik preparateur Kees Bos in Exel ontmoet, zegt hij iets bijzonders te hebben op het gebied van het Reewild namelijk een reeget met een vrij grote pruik. Enkele dagen later ben ik in de gelegenheid, om in de werkplaats van Kees te gaan kijken naar deze pruikengeit. Het is inderdaad iets bijzonders voor wat de grootte van de pruik betreft.



Ik heb al verschillende schedels van reegeten gezien met een woekervorm van een gewei, althans iets dat een gewei moest voorstellen. Deze woekervormen waren altijd van geringe hoogte. De hoogte van deze pruik slaat echter alles.

Kees vertelt dat deze pruikengeit in Duitsland is geschoten. Verder zijn er weinig bijzonderheden bekend. In opgezette vorm moet deze pruikengeit weer terug naar de schutter in Duitsland. Ik mag de kop



fotograveren en heb de pech dat het, zoals de hele zomer, buiten in stromen regent. Daarom moet ik mij behelpen in de werkplaats en met flitslicht werken. Als het karwei geklaard is krijg ik een kaakhelft van de geit om te zien hoe oud zij is en aan te tonen dat het inderdaad een reeget is.

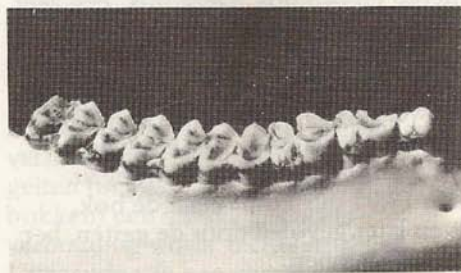
We kunnen aan de onderkaak van het reewild zien of we te doen hebben met een geit dan wel met een bok.

De bocht aan de achterzijde van de onderkaak is bij de reeget anders dan bij de reebok.

Volgens von Raesfeld gaat in 80% van de gevallen dit geslachtsonderscheid bij de volwassen reebok en reeget op.

Wat de pruikvorming bij deze reeget betreft is het jammer dat we niet meer bijzonderheden weten.

In principe weten we alleen dat het gewicht 16 kilo, beslist niet ongewoon voor een reeget is.



Volgens von Raesfeld zou deze pruikvorming bij de geit terug te voeren zijn op mogelijke tweeslachtigheid.

Ook geeft von Raesfeld als mogelijkheid voor de pruikvorming een ziekelijke vervorming dan wel verschrompeling van de eierstokken. In beide gevallen treden er dan hormoonstoringen op bij het dier met als mogelijk gevolg, deze pruikvorming.

Volgens von Raesfeld is het onderzoek naar de oorzaak van gewevorming bij reegeiten nog niet zover gevorderd dat er precieze oorzaken zijn een te geven voor de prui- dan wel gewevorming bij reegeiten.

De leeftijd wordt geschat op 6 jaar.

Als er van de 1e molaar een slijpplaatje gemaakt zou worden, kon er wel eens iets anders uitkomen dan 6 jaar.

Als we het kauwvlak van de onderkaak van deze reegeit bekijken is duidelijk te zien dat het slijttageproces van het kauwvlak niet gelijk is.

De bovenkaak en onderkaak zullen waarschijnlijk niet goed op elkaar gepast hebben. Ook dat weten we niet precies.

Doordat er van al deze dingen weinig bijzonderheden bekend zijn blijft het alleen maar bij gissingen en vermoedens ten opzichte van de pruikvorming en de leeftijd. Toch wel jammer van zo'n interessante trofee.

J.P. Sch. Beek

Foto's van schrijver.

Merkwaardigheden (2)

Hierbij wilde ik graag reageren op uw pas geleden gestarte rubriek "merkwaaardigheden". Ik breng bijna al mijn vrije tijd door in het veld en ben vooral geïnteresseerd in het daar aanwezige reewild. In dit veld deed ik ook de volgende waarneming.

"DE ZIEKE"

In ons veld stond al de hele winter en nu in het vroege voorjaar een sprong reeën. Zij bestond uit vier vrouwelijke dieren en één bok. Deze bok, een zeer goede zes-ender, had hier al enige jaren zijn territorium gevestigd.

De geiten waren altijd in zijn aanwezigheid te vinden en ze volgden precies zijn gangen. Ik zat die dag 's avonds vrij vroeg op de hoogzit. Om 18.05 uur komt eerst de bok, even later gevolgd door de geiten, het veld opgelopen.

Als ze even staan te grazen komt er plotseling een 5e geit het veld opgerend. Deze geit is vrij klein van stuk en bovendien erg mager. Je kon haar ribben duidelijk zien. Maar wat nog meer opviel waren de vele kale plekken op haar huid. Dit ree is erg onrustig, ze kan geen twee tellen op dezelfde plek blijven staan. Ze loopt even naar één van de andere geiten toe, besnuffelt haar, graast even en rent dan naar de andere kant van het weiland. Hier blijft ze even staan waarna ze weer terugrent naar dezelfde geit. Ze besnuffelt haar weer (het elkaar aanraken met de neus) en rent dan weer het bos in. Na enkele minuten komt ze aan de andere kant van het veld weer aangerend. Ze moet dus een grote boog door het bos beschreven hebben. Als ze het veld wil oprennen springt één van de andere geiten voor haar en verspert haar de weg. De "zieke" ontwijkt haar en loopt weer naar de haar blijkbaar

bekende geit. Hier begint ze vlak naast de geit te grazen. Plotseling werpt ze het hoofd op en rent het bos in. Nu keert ze echter niet meer terug. Even later verdwijnen ook de andere reeën, eerst de bok, in het bos. Dit zieke vrouwtje heb ik een week later nog één keer gezien. Ook weer bij dezelfde sprong. Daarna heb ik haar nooit meer teruggezien. Het gekke van deze geit was dat ze blijkbaar bescherming zocht bij de volwassen geit en die ook kreeg, maar dat ze werd weggejaagd of genegeerd door de andere leden van sprong. Maar waarom ze zo ontzettend onrustig was . . .

Verder wil ik nog enkele opmerkingen maken over de jacht op reeën, en dan voornamelijk op reebokken. Kritiek op de jacht in het algemeen en op de reejacht in het bijzonder, is mijn

inziens meestal ongegrond. Is het niet zo dat we dankzij de jacht tegenwoordig een uitstekende wildstand hebben. Dit geldt zeker voor de reeën. Waar ik echter mijn vraagteken bij zet is het afschot van vijfjarige zes-ender bokken of van de meestal kapitale oogstbokken. Iedereen heeft hierover zijn eigen mening, en dat is misschien maar goed ook. Maar als je aan selectief afschot kunt doen, is het dan niet beter om deze bokken, die op het sterkst van hun leven zijn, te sparen en ze pas te schieten als ze ouder zijn en al teruggezet hebben. Ze hebben dan hun taak vervuld en voor verscheidene hopenlijk net zulke sterke bokken, maar ook geiten, gezorgd. Dit komt alleen maar ten goede aan de wildstand.

R.R.

Afschotgegevens, en verder ?

Inleiding

De uitnodiging voor de algemene ledenvergadering 1985 bevatte naast de gebruikelijke informatie zoals agenda, notulen, jaarverslag en dergelijke voor de reewildliefhebber een paar hele interessante tabellen namelijk de gegevens over het afschot 1984.

Deze tabellen bestuderend becroop mij het gevoel of er niet méér met deze gegevens te doen is èn of er niet meer gegevens beschikbaar zijn. Enkele vragen en opmerkingen heb ik daarom op papier gezet in de hoop dat er daardoor ook door anderen wat kritischer naar dit soort gegevens wordt gekeken. Zeker voor de vereniging zie ik het als een taak deze gegevens verder te verwerken en te analyseren, met name ten behoeve

van de advisering over het te plegen afschot in de toekomst.

Geslachtsverhouding

Een allereerste vraag is dan op welke gegevens de uitspraak berust dat er wellicht geconcludeerd mag worden dat de ideale geslachtsverhouding van 1 : 1 in grote mate bereikt is. Blijkt dat bijvoorbeeld ook uit reewildtellingen uitgevoerd onder auspiciën van faunabeheer ? Wat ik van enkele gebieden in Utrecht weet is dat de geslachtsverhouding nog altijd niet op 1 : 1 ligt. In theorie klopt het wel dat na een aantal jaren bij een verhoudingsgewijs hoger afschot van geiten (in 1984 ca. 30% meer dan bokken) een scheve geslachtsverhouding wordt rechtgetrokken. Uitgaande van een vereenvoudigd

rekenvoorbeeld is dat ook aan te tonen. Stel dat een populatie bestaat uit 1000 dieren. Het aantal volwassen geiten plus smalreeën bedraagt 70% van het totale aantal geiten.

De aanwas bedraagt 100% van het aantal volwassen geiten plus smalreeën. Het afschot bedraagt 65% van de toewijzing, waarbij is aangenomen dat de toewijzing gelijk

is aan de aanwas. Aangenomen wordt verder dat de leeftijdsopbouw hetzelfde blijft en dat er geen andere factoren invloed uitoefenen op de resultaten.

De volgende resultaten worden dan verkregen bij een geslachtsverhouding van respectievelijk 1 : 1,5 en 1 : 2 in het eerste jaar.

Tabel 1. - Correctie geslachtsverhouding bij een verhoudingsgewijs hoger afschot van geiten.

g.v. = 1 : 1,5	1e	2e	3e	4e	5e	6e	7e	8e jaar
Bokken	400	491	591	700	770	893		
1 :		1,5	1,3	1,2	1,1	1,04	1	
Geiten	600	656	718	785	808	883		
Totaal	1000	1147	1309	1485	1578	1776		

g.v. = 1 : 2,0

Bokken	333	434	545	666	801	945	1103	1276
1 :		2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,1	1,03
Geiten	667	729	796	870	950	1040	1137	1243
Totaal	1000	1163	1341	1536	1751	1985	2240	2519

Duidelijk is dat de scheve geslachtsverhouding afneemt en zelfs ten gunste van de bokken gaat verschuiven. Duidelijk is ook dat bij de gepleegde aannames de stand elk jaar toeneemt.

Wat gebeurt er nu echter in de praktijk?

Het aantal volwassen geiten en smalreeën zal per jaar schommelingen te zien geven, en daardoor ook de aanwas, idem dito de geslachtsverhouding bij de kalveren, er treedt migratie op, er vallen verkeersslachtoffers, er treedt valwild op, er kunnen ziektes optreden, de toewijzing is niet gelijk aan de aanwas etc. Maar ook per provincie treden er verschillen op bij de geslachtsverhouding per afschot, niet alleen onderling maar ook per jaar. Ondanks dit alles wordt algemeen aangenomen

dat de totaalstand in Nederland vrij stabiel is, geen toename, geen afname (al wordt dat laatste door sommigen wel verondersteld).

Dit betekent dat het gegeven rekenmodel niet klopt, ofwel de aannames kloppen niet. Wat er van die aannames niet klopt is uiteraard belangrijk om te weten, nog belangrijker is echter dat hierdoor geïllustreerd wordt dat conclusies trekken uit louter en alleen de afschotcijfers, zonder rekening te houden met andere factoren, een gevaarlijke zaak is, waar men zich beter niet aan kan wagen.

Uit de afschotcijfers blijkt verder dat de afschotverhouding tussen bokken en geiten een tendens laat zien dat het afschot op geiten (en de toewijzing) relatief wordt verlaagd.

Tabel 2. - Afschot bokken en geiten in verhouding tot elkaar.

Jaar van afschot	Verhouding bij toewijzing	verhouding bij afschot
1980 / 81	1 : 1,56	1 : 1,57
1981 / 82	1 : 1,46	1 : 1,39
1983	1 : 1,34	1 : 1,28
1984	1 : 1,31	1 : 1,30

Berust deze tendens op de al eerder genoemde conclusie of speelt hier toeval een rol?

Afschot nader bekeken

Wanneer de afschotcijfers wat beter bekeken worden vallen een aantal

zaken op, wanneer de provincies onderling vergeleken worden.

Tabel 3. - Toewijzing en afschot per provincie gesplitst naar geiten en bokken.

Provincie	Toewijzing				Afschot				% t.o.v.		
	Bok	Geit	Totaal	g.v.	Bok	%	Geit	%	Totaal toewz.	g.v.	
Polders	334	367	701	1 : 1,1	320	96%	362	99%	682	97%	1 : 1,1
Gron.	113	196	309	1 : 1,7	30	27%	98	50%	128	41%	1 : 3,3
Friesl.	237	453	690	1 : 1,9	142	60%	293	65%	435	63%	1 : 2,0
Drente	896	1080	1976	1 : 1,2	602	67%	799	74%	1401	71%	1 : 1,3
O'ijss.	988	1213	2201	1 : 1,2	621	63%	708	58%	1329	60%	1 : 1,1
Acht'h	423	497	920	1 : 1,2	267	63%	299	60%	566	62%	1 : 1,1
Veluwe	541	722	1263	1 : 1,3	357	66%	462	64%	819	65%	1 : 1,3
Betuwe	36	41	77	1 : 1,1	11	31%	27	66%	38	49%	1 : 2,5
Utrecht	221	316	537	1 : 1,4	130	59%	202	64%	332	62%	1 : 1,6
N-Holl.	138	233	371	1 : 1,7	99	72%	117	50%	216	58%	1 : 1,2
Z-Holl.	42	54	96	1 : 1,3	33	79%	48	89%	81	84%	1 : 1,4
Zeeland	55	72	127	1 : 1,3	34	62%	39	54%	73	57%	1 : 1,1
WN-Brab	246	329	575	1 : 1,3	165	67%	161	49%	326	57%	1 : 1
ON-Brab	323	504	827	1 : 1,6	196	61%	314	62%	510	62%	1 : 1,6
Limburg	315	353	668	1 : 1,1	203	64%	241	68%	444	66%	1 : 1,2
Totaal	4980	6430	11338	1 : 1,3	3210	65%	4170	65%	7380	65%	1 : 1,3

Wanneer alleen naar aantallen wordt gekeken is uit de tabel af te lezen dat de gehele provincie Gelderland (Achterhoek, Veluwe en Betuwe tezamen) het hoogste afschot laat zien (19,3%), direct gevolgd door Drenthe (19%) en Overijssel (18%). Brabant laat een aandeel zien van 11,3%, ofwel de van oudsher beste reewildgebieden zijn dat volgens de afschotcijfers nog steeds. Het zou interessant zijn om het aandeel per provincie een aantal jaren te volgen, zeker wat de polders betreft.

Zo op het eerste gezicht blijken vooral de provincie Groningen en de Betuwe en in mindere mate N-Holland, Zeeland en WN-Brabant achter te blijven bij het gemiddelde afschot. Bij toetsing via de χ^2 toets (waarmee wordt bepaald of een gevonden verschil tussen een verwachte waarde [verwacht afschot] en de werkelijke waarde [gerealiseerde afschot] significant is, dat wil zeggen niet op toeval berust) en via berekening van de overschrijdingskansen volgens de poissonverdeling

(hierbij wordt bepaald of een gevonden waarde [afschot] binnen of buiten een bepaald waarschijnlijkheidsgebied [95%] valt). Valt de gevonden waarde buiten dat gebied, dus in het overschrijdingsgebied ($p < ,05$), dan is er sprake van een significant verschil. Na toetsing blijken Groningen, Overijssel (rest), N-Holland en WN-Brabant significant achter te blijven bij het gemiddelde geitenafschot ($p < ,001$). Bij de bokken geldt dat alleen voor Groningen en de Betuwe ($p < ,001$).

Hier ligt denk ik een taak voor de vereniging om daar wat aan te doen, of om te bevorderen het afschot te verhogen of om te beoordelen of de toewijzing (en in eerste instantie de aanvraag) niet te hoog ligt.

Significant positief springt de Flevopolder eruit, zowel voor het bokken-, als het geitenafschot. Verder nog Drente en Z-Holland wat betreft het geitenafschot.

Hoewel het bokkenafschot in Z-Holland ook positief afsteekt ten opzichte van het landelijk gemiddelde is dat verschil niet significant.

De andere provincies laten geen significante verschillen zien ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

Afschotcijfers moeten naar mijn mening naast het relateren aan toewijzingscijfers ook gerelateerd worden aan bestandscijfers. In de overzichten mis ik dan ook cijfers betreffende de stand per provincie en de landelijke stand. Met deze cijfers kan dan bijvoorbeeld een afschotcoëfficiënt per bepaald aantal stuks standwild bepaald worden, eventueel per oppervlakte-eenheid. Onderlinge verschillen zijn dan snel te signaleren en eventueel op te heffen.

Kalverenafschot

Door Uytenhoven is in de Nederlandse Jager nr. 2 van 1981 een

artikel geschreven over het beheer van de vrouwelijke reewildstand. Hierin werd ten aanzien van het kalverenafschot een aandeel van ca. 30% genoemd bij de geiten.

Door van Haaften wordt geadviseerd om 50% van het afschot onder jaarlingen en kalveren te laten plaatsvinden.

Uit literatuuronderzoek blijkt dat door verschillende auteurs een afschot van geitkalveren wordt geadviseerd van gemiddeld 40% ten opzichte van het totale geitenafschot.

Uit de verstrekte afschotcijfers blijkt echter dat het afschot geitkalveren in 1984 circa 48% bedraagt van het totale geitenafschot, dat wil zeggen een toch duidelijk hoger percentage. Toeval of wordt dat bewust gepropageerd?

Cijfers per provincie / regio

Een andere vraag is waarom de Flevopolders en de NO-polder bij Overijssel getrokken worden?

Waarom wel een uitsplitsing naar Achterhoek, Veluwe en de Betuwe, maar geen totaal voor de provincie Gelderland. Hetzelfde geldt voor N-Brabant. Nu wordt er geen consequente lijn aangehouden en treedt er een vertekening op. De provincie Overijssel komt er nu bijvoorbeeld wat gunstiger uit dan in werkelijkheid het geval is.

Toewijzing

Naast een toelichting op de gegevens mis ik zeker een verantwoording van de gegevens. Vragen die rijzen zijn dan waarom is er slechts 65% van de toewijzing haalbaar, is dan de toewijzing niet veel te hoog, temeer omdat het afschot nooit boven de 65% is gekomen, hoe ligt het aantal aanvragen ten opzichte van het aantal toewijzingen en hoe ligt het percentage afschot ten opzichte van die aanvragen? Vooral die aanvragen

intrigieren mij, omdat dat cijfer iets zegt over de realiteitszin bij de Nederlandse reewildjager. En omdat de toewijzing gebaseerd moet zijn op de aanvragen moet dit laatste cijfer bekend zijn!

In 1984 bedroeg de toewijzing 11338 stuks. Uitgaande van een stand van 23000 stuks, idealiter bestaande uit 11500 bokken en 11500 geiten, zou dat theoretisch een aanwas kunnen opleveren van ca. 8050 stuks (aangenomen dat het aantal volwassen geiten plus smalreeën 70% bedraagt van het totaal aan geiten en gelijk is aan de aanwas = 100%). De toewijzing ligt dan duidelijk te hoog, maar het gepleegde afschot is dan bijna gelijk (92%) aan de aanwas.

Uitgaande van een geslachtsverhouding van 1 : 1,5 ligt de aanwas rond ca. 10630 stuks en komt dan weer beter overeen met de aanwas (94%), maar dan blijft het afschot weer ver achter!

Wie kan hierover meer inzicht geven?

Valwild

Een ander punt is dat naar mijn mening ook het betrekken van cijfers over verkeersslachtoffers en valwild bijzonder belangrijk is. Een totaal aan afschot plus valwild geeft een heel wat beter beeld over de sterfte bij het reewild.

Dat er bij de toewijzing ook rekening moet worden gehouden met een bepaald percentage valwild en verkeersslachtoffers staat buiten kijf. In wezen moet er al rekening mee zijn gehouden bij het indienen van de aanvragen, want de beheerder moet enigszins op de hoogte zijn wat er jaarlijks aan het verkeer ten offer valt en hoe groot het aandeel valwild is in zijn terrein. De gepresenteerde cijfers doen dat echter niet vermoeden, gezien de hierboven gesignaleerde verschillen.

Tot slot

De gepresenteerde afschotcijfers hebben in de vorm zoals zij nu gepubliceerd zijn weinig directe gebruikswaarde. Er is veel meer mee te doen. Voor de vereniging ligt hier naar mijn mening duidelijk een taak. Afschot neemt een belangrijke plaats in bij het reewildbeheer en een kritische bestudering van de afschotcijfers is dan zeker op zijn plaats. Niet om kritiek te kunnen spuien, wèl om afwijkende zaken te signaleren en deze weer recht te zetten, of om een bijdrage te leveren aan de discussie over het reewildbeheer. En vooral dat laatste is mijn bedoeling met dit artikel.

Samenvattend zou een wensenlijstje dan de volgende punten bevatten:

- vergelijkingen maken tussen de afschotresultaten per provincie / regio
- afschot kalveren nader bestuderen
- afschotcoëfficiënt bepalen
- cijfers relateren aan bestandsaantallen
- cijfers betreffende aanvragen publiceren en relateren aan toewijzing en afschot
- scheve verhouding toewijzing en afschot nader analyseren
- betrekken van cijfers over verkeersslachtoffers en valwild in de overzichten
- materiaal van alle beschikbare reewildtellingen bestuderen om een landelijke geslachtsverhouding te kunnen bepalen.

R. H. M. Peltzer, Brugakker 12-06,
3704 WD Zeist, Tel. 03404-50882.

Literatuur

- *Ellenberg, H.*, 1975, Neue Ergebnisse der Reh-Ökologie: Zählbarkeit, Wachstum, Vermehrung. *Alg. Forstzeitschrift*, 30 jrg, nr. 50 p 1113 / 1118.

- *Henning, Rolf*, 1971, Über die innere Gliederung von Schalenwildbeständen, ihre Bedeutung für die forstliche Wildschäden und ihre Beeinflussbarkeit durch jagdliche Maßnahmen, Waldhygiene, Band 9, nr. 1/2 (70-79).
- *Krebs, Herbert*, 1979, Jung oder alt?, Schalenwild richtig aanspreken, BLV Verlagsgesellschaft, München, Bern, Wien.
- *Peltzer, R. H. M. en H. W. P. G. Berger*, 1985, Reewild en recreatie in de boswachterij Austerlitz, rapport reewild, mededeling nr. 16, Afdeling Sociologisch Onderzoek ten behoeve van Bos, Natuur en Landschap, rapport 85/4, Staatsbosbeheer, Utrecht.
- *Raesfeld, F. von, A. H. Neubaus, K. Schaich*, 1977, Das Reewild, 8. Auflage, Verlag Paul Parey, Hamburg und Berlin.
- *Ueckermann, Erhard*, Der Reewildabschuß: eine Anleitung für Planung und Durchführung sowie für das richtige Ansprechen, 4. Auflage, Verlag Paul Parey, Hamburg und Berlin.
- *Uytboven, L.*, 1981, Het beheer van de vrouwelijke reewildstand, de Nederlandse Jager, 86 jrg, nr. 2, p 29/32.
- *Wildschut, Daan*, 1980, Reeën de ruimte geven, Vereniging "Het Reewild", Bunde op den Heiligenberg.
- *Haafken, J. L. van*, 1979, Reewild en Reewildbeheer.

Meerstangigheid bij roodwild

Het voorkomen van echte bijstangen, dat wil zeggen zulke extra geweistangen, die zonder verbinding met de hoofdstangen ontstaan, is voor hetgeen gebeurt bij het ontstaan van het gewei van bijzonder belang. Het vaakst komen echte bijstangen voor in de buurt van de basis van de hoofdstangen. Buiten het voorhoofdsbeen werden dergelijke vormen tot dusver slechts in weinig gevallen op het schedel-, neus- en jukbeen gezien. Reeds de geweideskundigen, levend rond de eeuwwisseling, brachten het ontstaan van bijstangen in oorzakelijke samenhang met prikkelingen (onstekingen,

beschadigingen, enz.) van de beenhuid (periost).

Spontane stangvormingen buiten het gebied van de schedel zijn tot nu toe niet bekend. Dit geeft aanleiding tot het vermoeden, dat alleen in het gebied van de schedel de voorwaarden aanwezig zijn, die er toe leiden, dat de tengevolge van de prikkeling van de beenhuid gevormde uitwassen het karakter van een gewei aannemen.

De betekenis van de beenhuid uit de plek waar de rozenstok ontstaat voor de vorming van de primaire schedeluitwassen kon in 1974 door Hartwig en Schrudde (*Zeitschrift für Jagdwissenschaft*, Verlag Paul Parey) bij het Reewild en in 1983 door Goes bij damwild experimenteel worden verklaard. Wordt bij het bokkalf voor het begin van de eerste knopvorming het periost uit het gebied waar de rozenstok ontstaat overgeplant op het been van de voorloper (kanonsbeen) dan vormt zich daar een kleine, atypisch gevormde geweistang, die daardoor volkomen het karakter van geweivorming draagt, dat deze in het raam van de voor het ree typerende gewei-cyclus afgeworpen en vernieuwd wordt. Op de plaats, waar de beenhuid is weggenomen, vormt zich geen geweitje. Neemt men op beide plaatsen het zogenaamde geweivormende periost weg, dan blijft het proefdier het verdere leven een platkop.

De complete serie afworpstangen van de aan de voorloper van een reebok tot ontwikkeling gebrachte beenuitwassen met karakteristiek van een gewei is in de "Forschungsstelle für Jagdkunde und Wildschadenverhütung van Nordrhein-Westfalen" tentoongesteld.

(*Uit Wild und Hund*
88e jaargang 28 april 1985, schrijver H. Kierdorf)

H.E.

Hoe zit het met de aanwas van ons reewild ?

In een jachtijdschrift van Ober-Oostenrijk geeft dipl. ing. Kurt Teml zijn mening weer over de aanwas bij reewild. Deze mijns inziens bijzonder interessante mening zou ik U graag willen voorhouden.

Veel biologen zijn de mening toegedaan, dat het werkelijke bestand aan reewild dubbel zo groot is als men denkt. Deze mensen hebben in de meeste gevallen gelijk.

De grootste problemen geven die jachten waar de dekking voor het grootste gedeelte uit bos bestaat, daar deze uiterst onoverzichtelijk zijn. Dat een stand berekend naar het afschotcijfer van een aantal jaren met gemiddelde leeftijd van bokken en geiten nauwkeuriger is als een telling willen veel jagers niet geloven. Of zoals Naef (1967) als kontrôle voor de telling kwam tot de formule afschot: laatste 4 jaren $\times 2$ = aanvangsbestand.

Wil de stand gelijk blijven, dan moet de aanwas gelijk staan aan het verlies (afschot, valwild, emigratie); dit is iets wat iedereen begrijpt.

Hiermee zijn we gekomen aan de onbekende factor aanwas. Bij het afschotplan zal de aanvrager de aanwas toch ongeveer moeten weten. Deze aanwas is wisselend. Na jaren ervaring komen we tot de slotsom dat we met een aanwas van 150% van de volwassen geiten mogen rekenen, in erg slechte biotopen met \pm 130%. Hiervan moeten en mogen we toch wel uitgaan. Onderzoeken op dit gebied laten zien dat de aanwas van jaar tot jaar nogal kan verschillen.

Verbazingwekkend hoog zijn de bevruchtingspercentages die Engelse, Deense en Zweedse onderzoeken op embryonale gegevens te zien geven. Bevruchtings percentages: Engelse onderzoeken lieten bij 38 reegeiten het volgende zien.

5 geiten (13%) met 1 kalf	tesamen	5 kalveren
31 geiten (82%) met 2 kalveren	tesamen	62 kalveren
2 geiten (5%) met 3 kalveren	tesamen	6 kalveren

38 geiten (100%)	tesamen	73 kalveren
------------------	---------	-------------

We hebben hier een bevruchtigingspercentage van 1,921 kalf per dragende geit.

Deens onderzoek bij 46 geiten gaf het volgende beeld:

6 geiten (13%) met 1 kalf	tesamen	6 kalveren
38 geiten (83%) met 2 kalveren	tesamen	76 kalveren
2 geiten (4%) met 3 kalveren	tesamen	6 kalveren

46 geiten (100%)	tesamen	88 kalveren
------------------	---------	-------------

Hier hebben we te maken met een bevruchtigingspercentage van 1,913 kalf per dragende geit.

Zuid Zweedse embryonale onderzoeken lieten een bevruchtingspercentage zien van 2,030%. Waarschijnlijk is de invloed van de Golfstroom hier van zoveel belang (milde winters) dat we daar met een hoog bevruchtingspercentage te maken hebben. Bekend zijn immers de hoge gewichten en sterke geweien van de reeën uit deze gebieden. Om het hoge verliescijfer (weersinvloeden, verkeer, enz.) goed te maken is de aanwas zo hoog. We kennen dit verschijnsel bij meer diersoorten met een vijandelijk grote druk.

Het afsterven van de vrucht tijdens de zwangerschap.

Niet alle embryo's ontwikkelen zich tot kalveren. Een deel ervan sterft reeds in de baarmoeder. Een recent Deens onderzoek maakt hier het volgende over bekend (Pirsch

33e jaargang nr. 5 1981). In het bekende station Kalö, waar een stand van ± 100 stuks reewild is, werden na de strenge winter 1979, 31 stuks valwild gevonden.

Waarvan 23 kalveren en 8 volwassen reeën, van de laatsten waren er 6 geiten. Twee geiten werden pas in maart gevonden. Tot grote verbazing van de onderzoekers waren al deze geiten niet drachtig. Bij nader onderzoek bleek dat er zich toch feuten (embryo's van 3 maand) ontwikkeld hadden, bij iedere geit 2.

Bij het onderzoek was er echter niet meer over dan een schuimige substantie; dit waren restanten van de feuten die afgebroken waren en die weer door het moederlichaam opgenomen waren. Zo'n resorptie was tot op heden bij reewild in Denemarken onbekend. Men besloot het onderzoek uit te breiden.



Foto: J. Poutsma.

In de loop van april werden op een speciale vergunning 12 geiten geschoten. Met uitzondering van twee stuks waren ze allemaal beslagen geweest. Bij een enkele waren de feuten echter geresorbeerd. Men stelde vast dat deze geiten in een slechte voedingstoestand waren.

Samen waren er dus 18 geiten onderzocht. Deze zouden onder normale toestanden 34 kalveren gezet hebben. In werkelijkheid zouden het er maar 20 geworden zijn.

Gedurende het onderzoek was een deel van de feuten reeds volledig geresorbeerd. Bij enkele was het proces nog niet geheel afgewikkeld. De Duitse bioloog Prof. Dr. R. R. Hofman kende dit verschijnsel reeds, want hij schrijft in z'n boek "Wildbiol. Informationen für den Jäger" op blz. 130:

Als de winter bijzonder lang aanhoudt en daardoor de vegetatie achter blijft, zijn de kalveren klein, want het tekort aan voeding bij de snel stijgende stofwisseling van de geit geeft een negatieve werking op de ontwikkeling van de vrucht tijdens deze fase (z.g. groeifase). In het bijzonder geiten die hun eerste kalf dragen en die het ritme van volwassenheid nog niet te pakken hebben; komen dan in een negatieve energie-balans en stoten de vrucht vroegtijdig af.

De meeste smalreeën worden weliswaar succesvol beslagen maar weinig komen in het eerste jaar tot een succesvol grootbrengen van kalveren.

In een mooi vroeg voorjaar zonder terugslag in het weer tijdens de geboortetijd zullen er meer sterke kalveren geboren worden, die uit kunnen groeien tot sterke bokken en geiten.

Het geboortepercentage is beduidend minder dan het bevruchtigingspercentage.

Na een succesvol beslag dat nodig is voor het voortbestaan van de soort zullen de embryo's zich na een aanvankelijke kiemrust eind december gaan ontwikkelen tot feuten. Zijn er nu bij enkele geiten door een tekort aan laveni, ziekte of iets dergelijks de vetdepots als energie drager gering, dan wordt de lichamelijke gesteldheid steeds slechter.

Normalerwijs kunnen deze geiten het zich niet veroorloven in deze slechte toestand kalveren te dragen en groot te brengen. Daar is namelijk een grote hoeveelheid energie voor nodig en die is niet aanwezig. Het is belangrijker dat de geiten in leven blijven vandaar dat de kalveren in de baarmoeder sterven. Hieronder verstaan we het sterven voor de geboorte.

Er is een variatie van de aanwas van goede en slechte jaren, al naar gelang de strengheid en duur van de winter. Het geboortepercentage is in ieder geval altijd geringer dan het bevruchtigingspercentage. Hoe hoger de wilddichtheid met al haar negatieve zijden (voedings-tekort, ziekte, stress) des te geringer de aanwas; dit is een natuurlijke regulatie ten opzichte van het gebruik van het biotoop. Daar de geboorteperiode van de kalveren over een tijdsbestek van ± 6 weken aanhoudt en de kalveren in de eerste levensweken overwegend worden afgelegd, is het natuurlijk moeilijk exacte gegevens uit de vrije wildbaan hierover te verkrijgen.

Uitgebreide veldonderzoeken in Zwitserland gaven de volgende waarden over het geboortepercentage waarmee men in normale jaren rekenen mag.

Hier waren in het totaal 573 geiten, waarvan:

224 geiten met 1 kalf	(39,09%)
306 geiten met 2 kalveren	(53,4 %)
41 geiten met 3 kalveren	(7,16%)
2 geiten met 4 kalveren	(0,35%)

Dit geeft een geboortepercentage van 1,687 kalf per geit. De bioloog Eiberle schrijft onder meer, dat de aanwas van het reewild in plaats noch tijd constant is.

Sterfte na de geboorte.
Grote verliezen van de kalveren vinden plaats door inval van koude en regen tijdens de geboorteperiode; daarna zijn er verliezen door oogstwerkzaamheden, roofwild, verkeer, verdrinking en het verloren gaan van het moederdier;

dit noemen we de sterfte na de geboorte.

Eiberle zegt dat de aanwas tot 118% terug loopt door deze sterfte. Dit cijfer is natuurlijk variabel al naar gelang de intensiteit van landbouw, verkeer etc.

Valwild moet natuurlijk meegerekend worden bij het opstellen van een afschotplan.

De aanwas tenslotte die overblijft, is voor ons jagers van belang in verband met het afschot. Voor alles moeten we zorgen voor een gezonde reewildstand met een goede leeftijdsopbouw.

Literatuur: Jagd in Tirol; Der Pirsch; Rehwildhege; Wildbiol. informationen für den Jäger.
Eiberle.

G. W. Boele.

IN MEMORIAM

ANTON HERMAN TEERINK

Op 19 oktober j.l. is ons erelid Anton Herman Teerink op 86-jarige leeftijd van ons heengegaan. De heer Teerink was een van de werkers van het eerste uur voor onze Vereniging. Vooral op het administratieve vlak. Vele jaren verzorgde hij de administratie van de afschotgegevens, een belangrijke aangelegenheid voor de vereniging, belangrijk ook in de contacten met de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Daarnaast waren de drie-jaarlijkse Nationale Reewildtentoonstellingen te Vorden hoogtepunten voor hem. De gehele administratie was dan in zijn vertrouwde handen en het reken-en meetwerk van de juryleden werd dan door hem gebundeld en omgezet in een keurig verzorgd beoordelingsformulier. Zo behield hij contact met de top van de reebokkenstand en zo ook met het reewild, de wildsoort, die hem zeer nauw aan het hart lag.

Moge hij in vrede rusten.

H.E.

MEDEDELINGEN

Nieuwe verenigingsdassen.

Nadat enige tijd niet voldaan kon worden aan de vraag naar dassen, zijn ze momenteel weer verkrijgbaar. Ze zijn aangepast aan het huidige modebeeld, de kleuren en het dessin zijn verfraaid.

De prijs bedraagt f 18.50 per stuk en tijdelijk worden u de drie kleuren jachtgroen, navyblauw en bordeauxrood) voor f 50,- geleverd (excl. portokosten).

U kunt de dassen bestellen door overmaking van het bedrag, corresponderend met het aantal dassen dat gewenst wordt, vermeerderd met f 2,50 voor portokosten, op giro-rekeningnr. 813577 t.n.v. penningmeester Vereniging „Het Reewild” te Enschede, met vermelding van het aantal en de gewenste kleuren.

Boek Daan Wildschut.

In tegenstelling tot ons bericht in het vorige nummer van „Het Reewild” heeft het Bestuur besloten wèl een herdruk van het boek „Wat zegt Raesfeld en wat zeggen anderen over het aanspreken van Reewild” door Daan Wildschut te laten verschijnen. De voorbereidingen hiertoe zijn getroffen. De herdruk zal in de zomer van 1986 gereed zijn.

Contributie.

Het blijkt, dat enkele leden hun contributie over het jaar 1985 nog niet hebben overgemaakt. De penningmeester verzoekt hen, die dit betreft, dit gaarne alsnog zo spoedig mogelijk te doen op giro-nummer 813577 t.n.v. de penningmeester van de Vereniging „Het Reewild” te Enschede. De contributie bedraagt f 27,50.

Verzoek Directie Natuur-, Milieu- en Faunabeheer.

De Directie Natuur-, Milieu- en Faunabeheer verzocht ons dringend u nog eens attent te maken op het volgende :

- niet-gebruikte reewildmerken vooral terugzenden en dit op tijd, d.w.z. binnen 7 dagen na afschot van de termijn, waarbinnen het afschot mocht plaatsvinden. Het terugzenden dient aangetekend te geschieden.
- wanneer reewildmerken zoek raken, dient onmiddellijk hierover door de politie een procesverbaal te worden opgemaakt.
- de groene kaarten ter aanmelding van afschot dienen nauwkeuriger te worden ingevuld, daar het gebeurt, dat voor teruggezonden niet-gebruikte merken een groene kaart is ingezonden als bericht van afschot. Wanneer de gestelde regels niet nauwkeuriger worden opgevolgd, zal dit voor de betrokkenen problemen geven bij eventuele toekenning van een volgende serie.

AGENDA

Het programma van de Vereniging „Het Reewild” West- en Midden Brabant voor het eerste halfjaar van 1986 luidt :

13 februari klein kaliberschieten -19.30 uur, café-restaurant Marczicht te Rijsbergen.

13 maart filmavond - 20.00 uur, Hotel Bellevue te Chaam.

12 en 13 april reewildbeheer-tentoonstelling Hotel Bellevue te Chaam (opening 12 april 20.00 uur; 13 april open van 12 - 18 uur)

Regio Limburg.

Reewildtentoonstelling vrijdag 21 maart 1986, opening 20.00 uur in Herberg De Troost, Heibloem (gem. Roggel).

Wildrecepten

Marinade:

¼ liter azijn, 1 liter water, 150 gram verse soepgroenten, 100 gr uien, wat zout, 8 peperkorrels een laurierblad en wat tym.

Soep van hersenen:

De hersenen worden op fijngesneden en lichtbruin gebakken uien gestoofd. In een tweede kasserol maakt men dunne meelsaus waar men bouillon aan toevoegt. Hier wordt gemalen peper en wat nootmuskaat bijgedaan. Nadat we die saus goed hebben laten doorkoken wordt de gepasseerde saus (men neemt hiervoor een niet te fijne zeef) bij de gestoofde hersenen gedaan. Vlak voor het opdienen strooien we wat verse peterselie en/of wat bieslook er over.

Gebraden ree:

Een gemarineerde (zie marinade) achterbout of rug wordt goed ontvlied. Daarna omwikkelen met vers vet spek, zouten en pepere en in een braadpan braden waar we vooraf fijngesneden uien bruin hebben gebakken in olijfolie. Het wildbraad moet zo nu en dan met wat marinade overgoten worden, het meest echter in eigen sap braden laten en vaak overgieten met de jus. Het vlees er uithalen, de jus met meel indikken; even laten koken. Daarna de gepasseerde jus over het in mooie plakken gesneden vlees gieten. Serveren met aardappelpuree en kompotte of preiselberen. Smakelijk eten toegewent.

G. W. Boele



*Het bestuur en de redactiecommissie
wensen u prettige Kerstdagen en een Gelukkig 1986 toe.*

Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Bezuidenhoutseweg 73 - Postbus 20401 - 2500 EK Den Haag
Telefoon 070-793911

ADRESSENLIJST

PROVINCIE	BUITENDIENST AMBTENAREN	KANTOREN VAN DE DIRECTEUREN LANDELIJKE GEBIEDEN EN KWALITEITZORG	
Groningen	C. L. M. v.d. Rakt	Postbus 30027 Engelsekamp 6	9700 RM Groningen Tel.: 050-239111
Friesland	F. Veenstra	Postbus 2003 Tesselschadestr. 7	8901 JA Leeuwarden Tel.: 058-443313
Drenthe	M. A. Roetert Steenbruggen	Postbus 11 Mandemaat 3	9400 AC Assen Tel.: 05920-27911
Overijssel	W. Nab	Postbus 604	8000 AP Zwolle Tel.: 038-210533
Gelderland	H. Bardoel T. A. M. Dikker	Postbus 9079 Gildemeesterplein 1	6800 ED Arnhem Tel.: 085-629111
Utrecht	G. Kreton	Museumlaan 2	3581 HK Utrecht Tel.: 030-520834
Noord-Holland	J. Eising A. W. Kamminga	Postbus 3005 Kl. Heiligland 84	2001 DA Haarlem Tel.: 023-319021
Zuid-Holland	J. Eising J. Verhulst	Postbus 29819 v. Speijkstr. 13	2502 LV Den Haag Tel.: 070-924481
Zeeland	P. C. Remijnse	Westsingel 58	4461 BD Goes Tel.: 01100-37911
Noord-Brabant	G. A. J. M. Schram A. J. M. Wanders	Postbus 1057 Prof. Cobbenhagen- laan 225	5004 BD Tilburg Tel.: 013-678755
Limburg	W. van Loenen	Postbus 103 Lindanusstr. 12	6040 AC Roermond Tel.: 04750-34251